2026-yil
8-son

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI

ILMIY - METODIK

JURNALI

saen.uz

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
8-son

Bosh muharrir:
Shoumarov G‘ayrat Bahromovich, psixologiya fanlari doktori, akademik

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Qodirov Umarali Do‘stqobilovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Mas’ul kotib:
Muqimov Alisher

Texnik muharrir:
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

TAHRIR HAY’ATI:

01.00.00 – FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI
Ayupov Shavkat Abdullayevich, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
A’zamov Abdulla, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
Zohidov Erkin A’zamovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

02.00.00 – KIMYO FANLARI
Normaxamatov Nodirali Soxobataliyevich, kimyo fanlar doktori, professor
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, kimyo fanlar doktori, akademik

03.00.00 – BIOLOGIYA FANLARI
Abdurahmonov Ibrohim Yo‘lchiyevich, biologiya fanlari doktori, akademik
Sulaymonov Botirjon Abdushukurovich, biologiya fanlari doktori, akademik

04.00.00 – GEOLOGIYA-MINERALOGIYA FANLARI
Fayziyev Abdulhaq Radjabovich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor
Husanov Sultonboy To‘xtayevich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor

05.00.00 – TEXNIKA FANLARI
Allayev Qahramon Rahimovich, texnika fanlari doktori, akademik
Majidov Inom Urishevich, texnika fanlari doktori, professor
Turobjonov Sadritdin Maxamatdinovich, texnika fanlari doktori, akademik
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI
Namozov Shodmon Ergashovich, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, akademik
Shoumarov Hikmat Bahromovich, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, professor

07.00.00 – TARIX FANLARI
Ziyo Azamat Hamid o‘g‘li, tarix fanlari doktori, akademik
Sagdullayev Anatoliy Sagdullayevich, tarix fanlari doktori, akademik
Yusupova Diloram Yunusovna, tarix fanlari doktori, akademik

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, iqtisod fanlari doktori, akademik
Musayev Behzod Anvarovich, iqtisod fanlari nomzodi
To‘xliyev Nurislom, iqtisod fanlari doktori, akademik
G‘ulomov Saidahror Saidahmedovich, iqtisod fanlari doktori, akademik

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
8-son

09.00.00 – FALSAFA FANLARI
Nazarov Qiyom Normirzayevich, falsafa fanlari doktori, professor
Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich, falsafa fanlari doktori, professor

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI
Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich, filologiya fanlari doktori, akademik
Xidirov Rajab Gulmatovich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (Tojikiston)

11.00.00 – GEOGRAFIYA FANLARI
Nigmatov Asqar Nigmatullayevich, geografiya fanlari doktori, professor
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, geografiya fanlari doktori, professor

12.00.00 – YURIDIK FANLAR
Rustamboyev Mirzayusuf Hakimovich, yuridik fanlar doktori, professor
Saidov Akmal Xolmatovich, yuridik fanlar doktori, akademik
Xolmo'minov Jumanazar Toshtemirovich, yuridik fanlar doktori, professor
Qodirov Bobiromon Bekmurodovich, yuridik fanlar doktori, professor

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI
Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, akademik
Ibraimov Xolboy, pedagogika fanlari doktori, akademik
Musurmonova Oynisa, pedagogika fanlari doktori, professor
Umarov Bahrom Norboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

14.00.00 – TIBBIYOT FANLARI
Akilov Xabibulla Ataullayevich, tibbiyot fanlari doktori, professor
Nazirov Feruz Gafurovich, tibbiyot fanlari doktori, akademik

15.00.00 – FARMATSEVTIKA FANLARI
Abdullabekova Viloyat Nurillabekovna, farmatsevtika fanlari doktori, professor
Tulaganov Abduqodir Abdurahmonovich, farmatsevtika fanlari doktori, professor

16.00.00 – VETERINARIYA FANLARI
Daminov Asadullo Suvonovich, veterinariya fanlari doktori, professor
Jabborov Shuhrat Abdumajidovich, veterinariya fanlari doktori, professor
G'afurov Aktam G'afurovich, veterinariya fanlari doktori, professor

17.00.00 – SAN'ATSHUNOSLIK FANLARI
Ahmedova Nigora Rahimovna, sanatshunoslik fanlari doktori, professor
Hakimov Akbar Abdullayevich, san'atshunoslik fanlari doktori, akademik

18.00.00 – ARXITEKTURA
Nozilov Dodo Avazovich, arxitektura fanlari doktori, professor
Uralov Axtam Sindarovich, arxitektura fanlari doktori, professor

19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI
Abdusamatov Hasanboy Usmonjon o'g'li, psixologiya fanlari doktori, professor
Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Karimova Vasila Mamanosirovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Halimova Mashraboy Vohidovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Lazar Drajeta, psixologiya fanlari doktori, professor, Belgrad, Serbiya
Karpinskiy Konstantin Viktorovich, psixologiya fanlari doktori, professor, Grodno, Belarussiya
Suletbayeva Ella Serikbayevna, psixologiya fanlari doktori, dotsent

22.00.00 – SOTSIOLOGIYA FANLARI
Bekmurodov Mansur Bobomurodovich, sotsiologiya fanlari doktori, professor
Toshmuhamedova Dilorom Gafurdjanovna, sotsiologiya fanlari doktori

23.00.00 – SIYOSIY FANLAR
Fayzullayev Alisher Omonullayevich, siyosiy fanlar doktori, professor
Hasanov Otabek Abdurashidovich, siyosiy fanlar doktori
Paxrutdinov Shukritdin Ilyasovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Omonov Baxtiyor Axtamovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Quronboyev Qahramon Qo'chqorovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Avazov Komil Xolliyevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori

24.00.00 – ISLOMSHUNOSLIK FANLARI
Ibrohimov Ne'matulla, filologiya fanlari doktori, akademik
Islomov Zohidjon Mahmudovich, filologiya fanlari doktori, professor

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
8-son

UDK 378.011.3-051:159.954

Umarova Zuhra Ne'matovna,
Xalqaro innovatsion universiteti
pedagogika yo'nalishi 1-bosqich magistranti

PEDAGOGIK TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING REFLEKSIV POZITSIYASINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv pozitsiyasini shakllantirishning ilmiy-nazariy va metodik asoslari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim tizimida refleksiv yondashuvning pedagog kasbiy kompetentligini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot davomida refleksiv faoliyatni shakllantirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar hamda pedagogik mexanizmlar o'rganildi. Shuningdek, O'zbekiston ta'lim siyosatida amalga oshirilayotgan islohotlar asosida pedagogik ta'limni takomillashtirish va refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirish masalalari yoritildi. Tadqiqot natijalari refleksiv yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil fikrlashi, o'z-o'zini baholashi va kasbiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: refleksiya, refleksiv pozitsiya, pedagogik kompetensiya, pedagogik ta'lim, innovatsion metodlar, kasbiy rivojlanish, interfaol texnologiyalar, pedagogik faoliyat.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ РЕФЛЕКСИВНОЙ ПОЗИЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ПРОЦЕССЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье освещаются научно-теоретические и методические основы формирования рефлексивной позиции будущих учителей в процессе педагогического образования. Проанализировано значение рефлексивного подхода в развитии профессиональной компетентности педагога в современной системе образования. В ходе исследования изучены интерактивные методы, инновационные технологии и педагогические

механизмы, направленные на формирование рефлексивной деятельности. Также рассмотрены вопросы совершенствования педагогического образования и развития рефлексивных компетенций на основе реформ, реализуемых в образовательной политике Узбекистана. Результаты исследования показали, что рефлексивный подход является важным фактором обеспечения самостоятельного мышления, самооценки и профессионального развития будущих учителей.

Ключевые слова: рефлексия, рефлексивная позиция, педагогическая компетентность, педагогическое образование, инновационные методы, профессиональное развитие, интерактивные технологии, педагогическая деятельность.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING THE REFLECTIVE POSITION OF FUTURE TEACHERS IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL EDUCATION

Abstract. This article examines the scientific, theoretical, and methodological foundations of developing the reflective position of future teachers in the process of pedagogical education. The significance of the reflective approach in developing teachers' professional competence within the modern education system is analyzed. The study explores interactive methods, innovative technologies, and pedagogical mechanisms aimed at fostering reflective activity. It also addresses the improvement of pedagogical education and the development of reflective competencies based on the reforms being implemented in Uzbekistan's education policy. The results of the study demonstrate that the reflective approach is an important factor in promoting future teachers' independent thinking, self-assessment, and professional development.

Keywords: reflection, reflective position, pedagogical competence, pedagogical education, innovative methods, professional development, interactive technologies, pedagogical activity.

Kirish. Bugungi globallashuv, axborotlashuv va raqamli transformatsiya jarayonida ta'lim tizimi oldiga yangi va murakkab vazifalar qo'yilmoqda. Zamonaviy jamiyat nafaqat chuqur nazariy bilimlarga ega, balki mustaqil va kreativ fikrlaydigan, muammoli vaziyatlarni tahlil qila oladigan, o'z faoliyatini obyektiv baholaydigan hamda uzluksiz kasbiy rivojlanishga intiladigan mutaxassislarni talab qilmoqda. Ayniqsa, ta'lim jarayonining sifati va samaradorligi bevosita pedagogning kasbiy kompetentligiga bog'liq ekanligi sababli, bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik faoliyatga tayyorlash masalasi alohida ilmiy-pedagogik ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv pozitsiyasini shakllantirish dolzarb ilmiy-metodik muammolardan biri hisoblanadi.

Refleksiya tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida shaxsning o‘z faoliyati, xatti-harakati, fikrlashi, qarorlari va faoliyat natijalarini anglash hamda tahlil qilish jarayoni sifatida talqin etiladi. Pedagogik faoliyatda refleksiya o‘qituvchiga o‘z dars jarayonini tahlil qilish, o‘quvchilarning ehtiyoj va imkoniyatlarini baholash, yuzaga kelayotgan pedagogik muammolarni aniqlash, ularning sabablarini tushunish hamda tegishli pedagogik yechimlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Shu jihatdan refleksiya pedagogning kasbiy faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiluvchi ichki mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi.

Refleksiv pozitsiya esa shaxsning o‘z faoliyatiga ongli, tanqidiy va mas’uliyatli munosabatini ifodalaydi. Bo‘lajak o‘qituvchining refleksiv pozitsiyasi uning o‘z pedagogik imkoniyatlarini anglash, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, faoliyat natijalarini baholash, xatolar ustida ishlash va kelgusidagi faoliyatini takomillashtirishga yo‘naltirilganligi bilan tavsiflanadi. Demak, refleksiv pozitsiya faqat o‘z-o‘zini baholash bilan cheklanmay, balki kasbiy maqsadlarni qayta ko‘rib chiqish, mustaqil qaror qabul qilish va o‘z pedagogik tajribasini rivojlantirishni ham nazarda tutadi.

Jahon tajribasida refleksiv yondashuv pedagoglarni tayyorlash tizimining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Rivojlangan davlatlar ta’lim tizimida bo‘lajak pedagoglarning amaliy faoliyatini muntazam tahlil qilishi, o‘z faoliyatiga baho berishi va pedagogik tajribasidan xulosa chiqarishi uchun turli refleksiv texnologiyalardan foydalaniladi. Chunki refleksiya pedagogning tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi, pedagogik faoliyatga ijodiy yondashuvni shakllantiradi, kasbiy muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyatini kuchaytiradi hamda ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish va zamonaviy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlashga alohida e’tibor qaratilmoqda. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, oliy ta’lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan konseptual hujjatlar hamda mamlakatning strategik rivojlanish dasturlarida ta’lim sifatini oshirish, pedagog kadrlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va ta’lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanmoqda. Mazkur jarayonlar bo‘lajak o‘qituvchilarda mustaqil, tanqidiy va refleksiv fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda kredit-modul tizimining joriy etilishi, kompetensiyaviy yondashuvning kuchayishi, talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatiga bo‘lgan e’tiborning ortishi hamda raqamli ta’lim texnologiyalarining rivojlanishi pedagogik ta’lim mazmunini yangilashga xizmat qilmoqda. Ushbu jarayonlar bo‘lajak o‘qituvchilarning o‘z bilim va ko‘nikmalarini mustaqil baholashi, o‘quv faoliyatini rejalashtirishi va natijalarini tahlil qilishi uchun qulay pedagogik muhit yaratmoqda. Shu bilan birga, pedagogik oliy ta’lim muassasalarida

refleksiv yondashuvning mazmuni, metodik vositalari va pedagogik mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Mazkur muammoning dolzarbligi shundaki, bo‘lajak o‘qituvchini faqat nazariy bilimlar bilan qurollantirish uning kelgusidagi kasbiy faoliyati uchun yetarli emas. Pedagog o‘z faoliyatini tahlil qilish, pedagogik vaziyatni baholash, o‘z qarorlarining natijalarini ko‘ra bilish va zarur hollarda faoliyat strategiyasini o‘zgartira olish qobiliyatiga ham ega bo‘lishi lozim. Shu sababli refleksiv pozitsiyani shakllantirish pedagogik ta’limning mazmuniy va metodik tarkibiy qismlaridan biri sifatida qaralishi maqsadga muvofiq.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarning refleksiv pozitsiyasini shakllantirishning ilmiy-metodik asoslarini yoritish, samarali pedagogik metod va texnologiyalarni aniqlash hamda ularning bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligiga ta’sirini asoslashdan iborat.

Metodologiya. Tadqiqot jarayonida pedagogika, psixologiya, kasbiy ta’lim va ta’lim menejmentiga oid ilmiy-metodik manbalar tahlil qilindi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga asoslangan yondashuv hamda refleksiv pedagogika tamoyillari tashkil etdi. Mazkur yondashuvlar bo‘lajak o‘qituvchini ta’lim jarayonining faol subyekti sifatida ko‘rish, uning individual imkoniyatlarini hisobga olish va mustaqil kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi.

Tadqiqot davomida pedagogik kuzatish, diagnostik suhbat, anketa so‘rovi, refleksiv topshiriqlarni tahlil qilish, pedagogik tajriba-sinov hamda o‘quv faoliyati natijalarini qiyosiy tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot pedagogika yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida olib borildi.

Tajriba-sinov ishlari davomida talabalar bilan refleksiv mashg‘ulotlar tashkil etildi. Mashg‘ulotlarda refleksiv esse yozish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, “case-study”, interfaol munozaralar, “feedback” texnologiyasi, portfolio yuritish, o‘z-o‘zini baholash hamda trening metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar talabalarni o‘z faoliyatini mustaqil tahlil qilishga, pedagogik vaziyatlarga tanqidiy yondashishga, muammoli holatlarning sabablarini aniqlashga va o‘z ustida ishlashga yo‘naltirdi.

Refleksiv esse talabalarga o‘z pedagogik qarashlari, o‘quv faoliyati va kasbiy maqsadlarini yozma ravishda tahlil qilish imkonini berdi. “Case-study” metodi orqali esa real yoki modellashtirilgan pedagogik vaziyatlar muhokama qilinib, talabalarning muammoli vaziyatlarga turli nuqtayi nazardan yondashishi ta’minlandi. “Feedback” texnologiyasi yordamida talabalar o‘z faoliyati haqida tashqi fikr-mulohazalarni qabul qilish va ularni o‘z-o‘zini baholash jarayoni bilan uyg‘unlashtirishga o‘rgatildi. Portfolio esa talabaning ma’lum vaqt davomida erishgan natijalari, faoliyati, ijodiy ishlari va kasbiy rivojlanish dinamikasini kuzatish vositasi sifatida qo‘llanildi.

Refleksiv pozitsiyani shakllantirishning asosiy mezonlari sifatida talabalarning o‘z-o‘zini baholash qobiliyati, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish ko‘nikmasi,

mustaqil qaror qabul qilish darajasi, tanqidiy va kreativ fikrlashi, o‘z faoliyati natijalarini baholay olishi hamda kasbiy rivojlanishga bo‘lgan motivatsiyasi belgilandi.

Tadqiqot metodologiyasida refleksiv pozitsiya dinamik jarayon sifatida qaraldi. Ya’ni talabaning refleksiv rivojlanishi faqat bir martalik topshiriq natijasi bilan emas, balki o‘z faoliyatini muntazam tahlil qilishi, xulosalar chiqarishi va keyingi faoliyatini shu xulosalar asosida takomillashtirishi bilan baholandi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari refleksiv yondashuv asosida tashkil etilgan pedagogik mashg‘ulotlar bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi. Tajriba-sinov jarayonida refleksiv metodlardan foydalangan talabalar o‘zlarining o‘quv va pedagogik faoliyatini chuqurroq tahlil qila boshlagani, faoliyat natijalariga tanqidiy yondashgani hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirgani kuzatildi.

Refleksiv topshiriqlar talabalarning o‘z pedagogik faoliyatini baholashi, mavjud kamchiliklarni aniqlashi va ularni bartaraf etish yo‘llarini izlashiga yordam berdi. Ayniqsa, refleksiv esse yozish jarayonida talabalar o‘zlarining pedagogik qarashlari, muvaffaqiyatlari, qiyinchiliklari va kelgusidagi kasbiy maqsadlarini tizimli ravishda ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ldilar. Bu esa o‘z-o‘zini anglash va kasbiy o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyojning kuchayishiga xizmat qildi.

Portfolio yuritish ham refleksiv pozitsiyani shakllantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ldi. Portfolio orqali talabalar o‘zlarining o‘quv va ijodiy faoliyatini muntazam kuzatish, erishilgan natijalarni baholash va kelgusidagi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash imkoniyatiga ega bo‘ldilar. Bunday faoliyat talabaning o‘z kasbiy rivojlanishiga nisbatan mas’uliyatini oshirishga yordam berdi.

Pedagogik vaziyatlarni modellashtirish va muammoli topshiriqlardan foydalanish esa talabalarni pedagogik muammolarni mustaqil hal etishga o‘rgatdi. Turli pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish jarayonida talabalar muammoning sabablarini aniqlash, bir nechta muqobil yechimlarni ishlab chiqish va ularning samaradorligini baholashga harakat qildilar. Natijada pedagogik faoliyatga ijodiy yondashish, mustaqil qaror qabul qilish va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyatlari kengaydi.

Tadqiqot davomida refleksiv yondashuv talabalarning kasbiy motivatsiyasiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatishi kuzatildi. Talabalar o‘z kasbiy rivojlanishiga nisbatan mas’uliyat bilan yondasha boshladilar, o‘z bilim va ko‘nikmalaridagi bo‘shliqlarni aniqlashga hamda ularni to‘ldirishga ehtiyoj sezdilar. Bu holat refleksiv faoliyatning nafaqat kognitiv, balki motivatsion va shaxsiy rivojlanish jihatlariga ham ta’sir ko‘rsatishini anglatadi.

Shuningdek, refleksiv faoliyatni raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish ham qo‘shimcha imkoniyatlar yaratishi aniqlandi. Elektron portfolio, onlayn fikr-mulohaza, raqamli kundalik va videodarslarni tahlil qilish kabi vositalar talabaning o‘z faoliyatini turli nuqtayi nazardan ko‘rib chiqishiga yordam beradi. Bu esa refleksiyani muntazam va tizimli jarayonga aylantirish imkonini beradi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ham refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirish uchun zarur pedagogik shart-sharoitlarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, kredit-modul tizimi talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatini kuchaytirishga, kompetensiyaviy yondashuv amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga, raqamli ta’lim texnologiyalarining keng joriy qilinishi esa refleksiv faoliyatni yangi formatlarda tashkil etishga xizmat qilmoqda.

Muhokama. Refleksiv pozitsiya pedagogning kasbiy shakllanishida muhim o‘rin egallaydi. Zamonaviy pedagog faqat tayyor bilimlarni yetkazib beruvchi mutaxassis emas, balki o‘z faoliyatini muntazam tahlil qiluvchi, pedagogik jarayonni takomillashtiruvchi, innovatsion yondashuvlarni izlab topuvchi va o‘z kasbiy rivojlanishi uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga oluvchi shaxs bo‘lishi zarur.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, refleksiya pedagogning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. Refleksiv faoliyat orqali pedagog o‘z tajribasini baholaydi, muvaffaqiyat va kamchiliklarini aniqlaydi, pedagogik xatolarning sabablarini tahlil qiladi hamda keyingi faoliyatini takomillashtirish strategiyasini ishlab chiqadi. Shu sababli refleksiv yondashuv pedagogik ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

Xorijiy tajribada ham refleksiv ta’lim va pedagogik faoliyatni tahlil qilishga katta e’tibor qaratiladi. Masalan, Finlyandiya ta’lim tizimida bo‘lajak pedagoglarning mustaqil tahliliy faoliyatiga va kasbiy rivojlanishiga alohida e’tibor beriladi. Singapur tajribasida dars jarayonlarini tahlil qilish, hamkasblar bilan fikr almashish va pedagogik faoliyat natijalarini qayta ko‘rib chiqish amaliyotlari qo‘llanadi. Yaponiya ta’lim tizimida keng tarqalgan “Lesson Study” texnologiyasi esa pedagoglarning darsni rejalashtirish, kuzatish, tahlil qilish va takomillashtirish jarayonlarini tizimli ravishda tashkil etishga imkon beradi. Ushbu tajribalar refleksiyaning individual faoliyat bilan bir qatorda jamoaviy kasbiy rivojlanish vositasi sifatida ham muhimligini ko‘rsatadi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning refleksiv pozitsiyasini shakllantirishda o‘qituvchining o‘zi ham muhim subyekt hisoblanadi. Oliy ta’lim muassasasidagi pedagog talabalarni faqat baholovchi emas, balki ularning refleksiv rivojlanishini tashkil etuvchi va qo‘llab-quvvatlovchi fasilitator sifatida faoliyat yuritishi lozim. Bunda talabaga xatolarni jazolash obyekti sifatida emas, balki rivojlanish imkoniyati sifatida qarash muhim ahamiyatga ega. Ochiq muloqot, konstruktiv fikr-mulohaza va o‘zaro hurmatga asoslangan ta’lim muhiti refleksiv pozitsiyaning shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy qilish, innovatsion yondashuvlarni kengaytirish hamda ta’lim sifatini xalqaro talablar asosida tashkil etish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar refleksiv pedagogikani rivojlantirish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Biroq ayrim pedagogik oliy ta’lim muassasalarida refleksiv metodlardan foydalanish hali yetarlicha tizimli yo‘lga qo‘yilmagan. Refleksiya ko‘pincha dars yakunidagi qisqa savol-javob yoki o‘z-

o‘zini baholash bilan chegaralanib qolishi mumkin. Vaholanki, samarali refleksiv ta’lim talabaning butun o‘quv va amaliy faoliyatini qamrab olishi lozim.

Shu sababli pedagogik ta’limda refleksiv texnologiyalarni maqsadli va tizimli ravishda joriy etish, bo‘lajak o‘qituvchilarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan maxsus metodik dasturlar ishlab chiqish, refleksiv faoliyatni baholash mezonlarini takomillashtirish va pedagoglarning bu boradagi metodik tayyorgarligini oshirish zarur. Ayniqsa, refleksiv faoliyatni amaliy pedagogik tajriba bilan bog‘lash bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini yanada kuchaytiradi.

Umuman olganda, refleksiv pozitsiyani shakllantirishning samarali modeli uchta o‘zaro bog‘liq bosqichni qamrab olishi mumkin: faoliyatni anglash – faoliyatni tahlil qilish – faoliyatni takomillashtirish. Birinchi bosqichda talaba o‘z faoliyatini anglaydi, ikkinchi bosqichda uning natijalarini tahlil qiladi, uchinchi bosqichda esa tahlil natijalariga asoslangan holda keyingi faoliyatini takomillashtirish strategiyasini belgilaydi. Mazkur siklning muntazam takrorlanishi bo‘lajak o‘qituvchida barqaror refleksiv pozitsiyaning shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa. Pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarning refleksiv pozitsiyasini shakllantirish ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Refleksiv yondashuv bo‘lajak pedagogning o‘z faoliyatini ongli ravishda tahlil qilishi, pedagogik muammolarni mustaqil aniqlashi va hal etishi, o‘z imkoniyatlarini baholashi hamda uzluksiz kasbiy rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari refleksiv metodlardan tizimli foydalanish pedagogik ta’lim samaradorligini oshirish uchun muhim imkoniyatlar yaratishini ko‘rsatdi. Ayniqsa, refleksiv esse, portfolio, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, “case-study”, muammoli ta’lim, interfaol munozaralar, “feedback” texnologiyasi va raqamli pedagogik vositalar bo‘lajak o‘qituvchilarning refleksiv kompetensiyasini rivojlantirishda samarali metodik vositalar sifatida namoyon bo‘ldi.

Refleksiv pozitsiyaning shakllanishi natijasida talabalarda o‘z-o‘zini baholash, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish, tanqidiy va kreativ fikrlash, o‘z faoliyatining natijalariga mas’uliyat bilan yondashish kabi sifatlarning rivojlanishi uchun sharoit yaratiladi. Shu jihatdan refleksiya pedagogik ta’limning yakuniy bosqichida qo‘llaniladigan alohida metod emas, balki ta’lim jarayonining barcha bosqichlarini qamrab oluvchi uzluksiz pedagogik mexanizm sifatida qaralishi lozim.

Kelgusida pedagogik oliy ta’lim tizimida refleksiv ta’lim texnologiyalarini keng joriy etish, bo‘lajak o‘qituvchilarning refleksiv kompetentligini baholashning aniq mezon va indikatorlarini ishlab chiqish, elektron portfolio va raqamli refleksiya vositalaridan foydalanish hamda pedagoglarning refleksiv metodik kompetentligini oshirishga qaratilgan maxsus dasturlarni yaratish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, refleksiv pozitsiyani shakllantirishning turli bosqichlarini o‘z ichiga olgan metodik modelni ishlab chiqish va uning samaradorligini tajriba-

sinov asosida chuqur o‘rganish mazkur yo‘nalishdagi tadqiqotlarning istiqbolli vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2019.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2022.
4. Avliyakulov N.X. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2021.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2020.
6. Muslimov N.A. Kasbiy kompetentlik va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2021.
7. Quronov M. Zamonaviy pedagogik kompetensiyalar. – Toshkent, 2022.
8. Schön D.A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – New York: Basic Books, 1983.
9. Dewey J. How We Think. – Boston: D.C. Heath and Company, 1933.
10. Rogers C.R. Freedom to Learn. – New York: Charles E. Merrill Publishing Company, 1983.

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
8-son

Muassis - "FAN VA INNOVATSIYA YANGILIKLARI" MCHJ
Jurnal hamkori - «PROFI UNIVERSITY»

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 24-may kuni № 454068-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Jurnal 2024-yilda tashkil etilgan, 1 oyda bir marta o'zbek, tojik, qozoq, qirg'iz, qoraqalpoq, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.

Tahririyat manzili: 190110, Toshkent shahri Uchtepa tumani, Bog'iston MFY, 14-mavze, 8-uy.

Telefonlar: +998 90 749 00 00
+998 90 749 77 77
+998 91 902 05 01
E-mail: saen_2024@mail.ru
Jurnal sayti: www.saen.uz
Telegram kanali: **https://t.me/saen_2024**

Maqolada keltirilgan fakt va ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldirlar.

"Fan va ta'lim yangiliklari" ilmiy-amaliy jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining qarori (25.08.2025 y., №374/5) bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

ISSN: 3093-8694